کوردو وڵاتانی دەوروبەرمان لە کۆی سیاسەتکانی ترەمپ-دا دەبن؟ ... زوبەر رەسول

هەڵبژاردنی سەرکایەتی هیچ ولاتێك لە جیهاندا ئەوەندەی هەڵبژاردنی سەرکی ئەمریکا جێگای گرنگی پێدانو چاودێریکردن نیە. بەیە دەرچوونی دۆنالد ترەمپ بە چوار ساڵی سەرکایەتی ئەمریکا دەنگدانەوە جیهانیەکانی کەمتر نەبوون لە دەنگدانەوە ناوخۆییەکانی، بە تایبەت لەبەر ئەو گوتارە سەرنجراکێشو رادیکالیانەی کە لە کەمپینی هەڵبژاردنەکانیدا پەنای بە دەبردن. ئەوەی نیگەرانیە دەرکیەکانی تەختر کردەتەوە ئەو نادەنیاییە بەرامبەر سیاسەتکانی ولاتەکی زلهێز کە کاریگەری بەسەر زۆربەی سیاسەتکانی جیهاندا هەیە، بە تایبەت کە سەرکی تازە هیچ باکگراوندێکی سیاسی نیەو گوتارەکانیشی زۆر نا دبلۆماسینەبوونە تا ئێستا، بەیە ئاساییە گەر جێگای گومان بن. ئەوەی ئەمە مەبەستمانە لەو بابەتە کورتدا، پێشبینی کردنی سیاسەتکانی دۆناڵد ترامپە بەرامبەر وڵاتانی دەروبەرمان بە تایبەت ئەو وڵاتانەی کە کاریگەریان بەسەر پرسی کوردو ئایندەی کوردەوە هەیە لە ناوچەکە، لامان گرنگە بزانین سەرکی تازە چۆن لە ئەمەو دەروبەرمان دەڕوانێت، چونکە تێگەیشتن لە دیدی ئیدارەی نوێی ئەمریکا بە ناوچەکە بە تایبەت لە چوار ساڵی داهاتوودا بە کورد زۆر گرنگ دەبێت، پێدچێت سەرتایی گەرانکاریەکی گەورەش بەدوای خۆیدا بێنێت، نەك تەنیا لەسەر ئاستی وڵاتانی دەوروبەرمان بە ەکو لە تەواوی رۆژهەڵاتی ناوین، کە بە دەنیاییەوە کێشەی کوردیش بەشێك دەبێت لەو دەسیە ئاڵوزانە.

پێشبینی دەکرێت سەرکی تازە هەڵبژێردراو تا ئاستێکی زۆر پشت ببەستێت بە راوێژکارەکانو سەنتەری توێژینەوە ستراتیژیەکان، بە تایبەتیش سەنتەری بەرژەوەندی نیشتمانی Center of National Interest کە بارگاکەی لە واشنتنە پێدچێت رولێکی باش بگێڕێت لە مەشورەت پێشکێشکردن بە سەرکی تازەی ئەمریکا، ئەوەی تێبینی دەکرێت روئیاکانی بەشێکی زۆری ئەندامانی ئەو ناوەندە روئیای پراگماتیو ریالیستین بەرامبەر رۆژهەڵاتی ناوین، بە تایبەتیش دهەمبەر کێشەکانی سوریاو عیراق. بە نموونە، ئەگەر روئیایی ریالیستانەی کەسێکی وەك روبەرت کاپلان وەرگرین کە کەسێکی نزیکی

ئەو ناوەندەیە دەکرێت تا ئاستێکی باش سیاسەتکانی ترامپو کەماریەکانمان بە رووبکاتەوە لەم چەند ساڵەی دواییدا. لە دیدی کاپلانەوە پرەنسیپێکی سەرەکی ریالیزم ئەوەیە کە فەوزا خراپترە لە ستەمکاری، چونکە ستەمکاری ئاماژەیەکە بەوەی کە جیهان جیهانیکی ئایدیالی (مپالی) نیە، بەڵام فەوزار ئەوە دەگەیەنێت کە بە هیچ کەسێك دادپەروەری لە ئارادا نیە. ئەگەر ئەم بیرەکە ریالیستیە لەسەر ئەو دەخەی سوریا جێبجێ بکەین ئەوە دەگەیەنێت: کە راستە دەخی سوریا خراپە بەڵام بوونی ئەو هەموو هێزە توندرەوە لە مەیدانی شەر پێدەچێت بە رەشتنی ئەسەد دەخێك لە فەوزا بنێتە کایەوە کە زەر خراپتر بێت لەوەی کە لە ئەستادا لە ئارادایە.
لە روانگەی ئەو دیدگایەی ئاماژەمان پێدا دەکرێت بڵێین کە خاڵی سەرەکی سیاسەتی ترەمپ بریتی دەبێت لە بەرەنگاربوونەوەی داعش لە عەراقو سوریاو، نەك لە ناوبردنی ئەسەد، بەڵکو هەشتنەوەی ئەسەد بەلاوازی لە بەشێك لە ناوچەکانی ژێردەستی، بە بەدیهێنانی ئەم ئامانجە پێدەچێت ئەمریکا پێنا بەرێتە بەر هەماهەنگی لەگەل روسیا. دوور نیە بە ئەم مەبەستە یارمەتی هیزە کوردیەکانی رۆژئاواش بدات، بە تایبەت کە ئەوان رولێکی باشیان هەبوو لە لاوازکردنی داعشو کەشەی کەمتریشیان لەگەل رژێمی ئەسەددا هەبووە بە بەراورد بە هێزە توندرە ئیسلامیەکانی تری سوریا. هەڵبەتە دەخەکە هەروا ئاسان نابێت بە سیاسەتکان سەرەکی تازە، بە تایبەت شەڕی سوریا، شەری چەند هێزیکی دەوڵەتیو نا-دەوڵەتیش، راگرتنی بەلانسی هێزی ئیقلیمی بە تایبەتیش لە نێوان ئێرانو تورکیاو ولاتانی کەنداو، کارەکی یەکجار سەخت دەبێت بە ئەمریکان بە تایبەت وەك دیارە هەر هێزو خاوەن چەندەها میلیشیان کە لە مەیدانی شەردا وەك کارتی سیاسیو عەسکەری هەر هێزێك دەتوانێت بەکاری بهێنێت.
دەکرێت بوترێت ئەو چەند ساڵەی سیاسەتی ئوباما لە رۆژهەلاتی ناوین بریتی بووە لە دوو دلیەکی زەر لە تەدخولکردن بە تایبەت بەکارهێنانی هێز لە یەکلاکردنەوەی کەشکاندان، هەڵبەتە بەجگە لە تەدخولکردنی راستەوخۆ لە شەری دژی داعش، سیاسەتکانی ئەمریکا بریتی بوون لە پشت بەستن بە بەکارهێنانی هێزکانی تر لە ناوچەکە، بە نموونە کورد لە سوریاو عیراق، یاخود یارمەتیدانی بەشێك لە ئوپۆزسیۆنی سوریا، یان حکومەتی عەبادی لە عیراق. لە راستیدا ئەم جۆرە سیاسەتە ئەگەر چی سیاسەتیکی ریالیستی بە زیانی گیانیش بووە بە ئەمریکا بەڵام لە هەمان کاتدا سیاسەتێکی یەکلاکەرەوەو حاسم نەبووەو جۆرێك لە بەشایی هێزی دروستکردووە لە ناوچەکەدا کە لە لایەن چەند هێزیکی ترەوە پرکراوەتەوە، بە تایبەت لە لایەن روسیا، ئێران، تورکیا هەروەها میلیشیا شیعەکانی سەر بە ئیران.

ئەم هەزانەی باسمان کردن گەشەکردنیان تا ئاستێکی زۆر بە نا ئامادەیی ئەمریکا دەگەڕێتەوە لە ناوچەکەدا، کە لە راستیدا ئەوەندەی تر بوونەتە سەرچاوەی ئالۆزبوونی کێشەکانو دەرچوونیان لە دەست ئەمریکاش. ئەرشیفی سیاسەتی جمهوریەکان ئەوەمان پەدەت کە ئەوان حەزیان لە تەماشکردنی رووداوەکان نیەو خەیان بە پیر کێشەکانەوە دەچن، چونکە بەشێك لە کێشەکان بە فەرامەشکردنیان گەورەتر دەبنو لە دەست دەردەچن، دواجار لە بەرژەوەندی هەزی تر بەکار دەهێنرێن، چونکە کێشەیەك کە خەت بەکاریبهێنیت چارەسەری ئاسانترە لەو کێشەیەك کە جلەوی لە دەست خەکەکی تردا بێت. وەلی نەصر راوەژکاری ریچارد هولبروك (نەردەی ئۆباما بە ئەفگانستانو پاکستا) لە کتێبە دانسقەکەیدا (The Dispensable Nation: American Foreign Policy in Retreat) ئاماژە بەوە دەکات کە هەر بەچونەك کە پالپشت بووبێت بە ئەپشنی شە دژی ئیران لە لایەن ئیدارەی ئوباما رەتدەکرایەوە، ئەمە دلنیایەکی تەواوی دا بە ئیرانیەکان کە بە هەمنی کار بکەن لە سەر بە هیزکردنی پەگەی ئیران لە ناوچەکەدا، ئوباما هەوەی زەریدا کە کار لەسەر ئەران بکات وەك بدیلەك بە ولاتە شانشینەکانی کەنداو. ئەمەش نیگەرانیەکی زەری بە تایبەت لای شانشینی سعودیە دروست کرد. بە جورەك ئوباما کاتەك لە 2009 سەردانی شای سعودیەی کرد بە مەبەستی قسەکردن لەسەر کێشەی فەلەستین بەلام ئوباما دەلەت شا عبداللە یەك سەعات تەنیا باسی مەترسی ئەرانی بە کردم.

ئەوەی بە ئاشکرا لە وەبساتی کەمپینەکەی ترامپ دیدەزیتەوە ئەویە کە ترامپ دژی ستراتیژی بونیاتنانی-نەتەوەو گەینی رژەمکانە 'nation-building and regime change" وەك پەدەچەت ترامپ ئەفزلیەت بداتە سەقامگیری لەسەر حسابی دیموکراسی، کە ئەمەش لە راستیدا جورەك لە نادلنیای دەنەتە کایەوە، کەیسی میسر دەکرەت یەکەك لەو نموونانە بێت. هەرچەندە کاتی خەشی کە جورج بوشی کوە ئەو رەخنەیەی لە کلینتن گرت و ووتی کە ئەو واز لەم جەرە سیاسەتانە دینەت، بەلام ئەمە بینیمان لە سەردەمی بەش بەرژەیەکی زیاتر سیاسەتی بونیاتنانی نەتەوەو گورینی رژیمو ناردنی دیموکراسی بە رژهەلاتی ناوین جەبەجەکرا. بەتام لەبەر ئەوەی سەرکی تازە بەر لەوەی کەسکی سیاسی بێت خاوەن لوجیکەکی ئابوریو بازرگانیە بەیە من بە دووری دەبینم ترامپ ئەم جەرە دەستیوەردانانە بکات، چونکە دووبارە بونیاتنانەوەی دەولەتکان تەچوونیکی یەکجاری زەری داریان دەوەت، ئەمە بەجگە لە تەچوونی گیانی.

هەرچەندە دونالد ترامپ رەخنەی لە سیاسەتی ئوباما گرت بەرامبەر ولاتانی کەنداو بە تایبەتیش شانشینی سعودیە، کە زیاتر زمانیکی

هەرشە ئامیز بوو، بەڵام من وای نابینم کە کەشێك هەبێت لە سیاسەتی نوێ ئەمریکا بەرامبەر وڵاتانی کەنداو، بە تایبەت کە ترامپ وەك بازرگانیك شارەزایێکی باشی هەیە لەو ناوچەیە تا دەگاتە پرۆژەی هاوبەشی بازرگانی لەگەڵ شازادەکانی کەنداو. پەگەی بازرگانیو سیاسیو ئەمنی کەنداو ئەستەمە ڕەگا بە ترامپ بدات پەچەوانەکەی بسەلمێنێت.

ئەوەی تایبەت بێت بە کورد، لەبەر ئەوەی ترامپ پێناچێت پشت ببەستێت بە دەستەوەردانی ڕاستەوخۆو ناردنی هێزە ئەمریکیەکان بە وڵاتانی وەك سوریاو عیراق، بۆیە پیدەچێت پشت ببەستن بەکارتی کوردی یەکەك لەچەکە کاریگەرەکانی ترامپ بێت نەك هەر لە سوریاو عیراق بەڵکو لە ئیرانو تورکیاش بە تایبەت لەکاتی گوشار خستنە سەر ئەو وڵاتانە. دوو خاڵ ڕولی سەرکیان هەبوو لە ڤالاکردنی پەگەی کورد لە سیاسەتی ئەمریکاو ڕۆژئاواش لە ناوچەکەدا. یەکەم، شەری داعش سەلماندی کە کورد هێزێکی کاریگەرو یەکلاکەرەوەن لە بورای سەربازیدا دەتوانرێت پشتیان پێ ببەسترێت. دووەم، بە پەچەوانەی زەربەی لاینە ئەپەزسیۆنەکانی بەهاری عەرەبی، یاخود عیراقو سوریا، کە بریتی بوو لە بالادەستی گروپە ئیسلامیستە ڕادیکالیەکان، بە شیعەو سوونیانەوە، گروپە کوردیەکان گروپی سیکیلارو چەپ ڕەون، زیاتر جەگای متمانەی ئەمریکاو ڕۆژئاوا بوونە لە ناوچەکەدا، بە پەچەوانەی گروپە سوونیە ڕادیکالەکان یاخود میلیشیا شیعە توندڕەوەکانی سەر بە ئێران، کە دژی سیاسەتەکانی ئەمریکاو ڕۆژئاوان. کەواتا کورد وەك کارتێکی بەهێزی ئەمریکا دەمێنیتەوە بە بەرانگاربوونەوەی تیرەر لە ناوچەکەداو لە هەمان کاتیشدا گوشار دروستکردن لەسەر وڵاتەکانی تری ناوچەکە. بەڵام بەجگە لە نادەنیابوون لە سیاسەتەکانی ترامپ وەك پەشتر ئاماژەمان پێدا، تورکیا وەك هاوپەیمانی کلاسیکی ئەمریکاو دووەم گەورترین هیزی ناتە لەمپەرێکی گەورە دەبێت لەبەردەم هەلکشانی فاکتەری کودری لە ناچەکەدا بە تایبەت لە باکورو ڕۆژاڤا، بەڵام پەدچێت سەرکەشیەکانی ئەردوگان و کەشمەکشەکانی لەگەڵ ئەمریکاو ڕۆژاوا دەرفەتێك بە پالپشتی کورد بهێڵێتەوە لە ناوچەکەدا. بەڵام لە هەمان کاتدا نابێت پیچەوانەکشی بە نادیدە وەربگرین، واتا پشت کردن لە کورد لە کاتی تەواوبوونی ئیشیان بە کورد لە ناوچکەدا، یاخود لە بەر گوشاری وڵاتانی ناوچەکەی وەك تورکیاو عیراق، بۆیە سەرکردایەتی سیاسی کورد دەبێت هەردەم پلانی بەدیلی لە بەرچاو بێت، بە ئەم مەبەستە دەکرێت بوونی روسیا لە ناوچەکە یەکەك بیت لەو پلانانە، هەرچەندە مەژووی بزاڤی ڕزگاریخوازی کورد ئەوەمان پیدەڵێت کە روسیا هەرگیز جەگای متمانە نیە بە کورد، بەڵام ئەمە بەو

واتایە نیە کە کورد نەتوانیت یاری سیاسی لەگەڵ روسیا بکات، وەك ئەوەی کوردەکانی ڕۆژاڤا کردیان. بە هەرەمی کوردستان وا باشترە پەوەندیەکانی لەگەڵ بەغدا ئارامتربکاتەوە، چونکە ئاراستەی سیاسەتەکانی ترامپ پەدەچێت دەستگرتن بێت بە دەوڵەتە کلاسیکیەکانەوە، چونکە تا ئەستاشی لەگەڵدا بێت سیاسەتی نەودەوڵەتی ترسەکی زۆر هەیە لە بەرامبەر هەوەشاندنەوەی ستراکچەری دەوڵەتو گەرینی ڕژێمەکان، لە ڕاستیدا بەشێکی زۆر دابەشبوونی دەوڵەتەکان بە ناسەقامگیری ناوخەیو هەرەمی کەتایی هاتوون، بەیە پەدەچێت لە چوار ساڵی ئایێندەشدا ڕەگای سەربەخۆی هەرەم هەر بە بەغداوەدا بەوات نەك بە ئیدارەی سەرەك ترامپ.

زوبەر ڕەسول .....